

Гордієнко О. А., Л. М. Висоцька// Пріоритети розвитку початкової освіти в контексті становлення Нової української школи: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (24 березня 2021 року) / за заг. ред. Т.І. Шанскова – Житомир: ФО-П «Н.М.Левковець», 2021. – С. 19 – 23.

Л. М. Висоцька,
студентка ННІ педагогіки;
науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент
кафедри початкової освіти
та культури фахової мови **Гордієнко О. А.**
(Житомирський державний університет
імені Івана Франка)

Реалізація принципу наочності в аспекті активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів початкових класів

Галузь освіти в Україні перебуває на етапі реформування, а одним із пріоритетних напрямів НУШ є розвиток компетентностей у здобувачів освіти, що передбачає собою не тільки оволодіння знаннями, вміннями та навичками, а й формування здатності їх застосовувати, спираючись на здобутий досвід та ціннісні орієнтації [1, с. 30].

У законі України "Про освіту" вказано, що метою освіти є "всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадянської активності" [3]. За новим Державним стандартом початкової загальної освіти, метою початкової освіти є гармонійний розвиток дитини відповідно до її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, виховання загальнолюдських цінностей, підтримка життєвого

оптимізму, розвиток самостійності, творчості та допитливості [2].

Досягнення цієї мети забезпечується формуванням ключових компетентностей. "Компетентність – динамічна комбінація знань, способів мислення, поглядів, цінностей, навичок, умінь, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність" [3]. Серед ключових компетентностей НУШ виділяють "уміння навчатися протягом життя", яку можна позначити як навчально-пізнавальну діяльність. Навчально-пізнавальна компетентність належить до загального змісту освіти, представляє сукупність взаємопов'язаних змістових орієнтирів, знань, умінь та навичок, досвіду діяльності учнів стосовно об'єктів реальної дійсності та є однією з центральних проблем педагогічної науки. Для визначення поняття навчально-пізнавальною компетентності молодших школярів важливе значення має думка О. Савченко, яка вважає, що вчитися вміє той учень, який сам виявляє мету діяльності або приймає поставлену вчителем; виявляє зацікавленість у навчанні, докладає вольових зусиль; організовує свою працю для досягнення результату; знаходить і відбирає потрібну інформацію для виконання навчальної задачі; виконує інтелектуальні і практичні дії, прийоми, операції на репродуктивному і творчому рівні; володіє вміннями й навичками самоконтролю та самоосвіти; усвідомлює результативність своєї діяльності [8, с. 1].

Організація навчально-пізнавальної діяльності учнів залежить як від змісту навчального матеріалу, його обсягу, так і від правильного вибору методів викладання. Загальновідомо, що обов'язковою умовою організації навчально-пізнавального процесу в початкових класах є застосування принципу наочності. Засоби наочності зосереджують увагу учнів на головному, найсуттєвішому, сприяють зацікавленості учнів та активізують навчально-пізнавальну діяльність здобувачів освіти. Реалізація принципу наочності допомагає учням глибше й повніше засвоювати знання, виявити зв'язок між науковими знаннями й життєвою практикою, сприяє становленню активної

позиції у навчальній діяльності, стимулює розвиток мотиваційної сфери молодшого школяра [5, с. 43].

Активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів початкових класів засобами наочності є предметом вивчення багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, а саме: Н. Бібік, Н. Байбари, Т. Ключова, Я.-А. Коменського, О. Савченко, В. Сухомлинського, Г. Панченко, І.-Г. Пестолоцці, А. Хуторського та ін.

Сучасні психологи вважають наочністю те, що безпосередньо розглядається й розуміється, що є доступним та переконливим для спостереження та розуміння, базується на демонстрації предметів або їх моделей, "засіб – те, що служить знаряддям у якій-небудь дії, справі; механізмі, пристрої і т. ін., необхідні для здійснення чого-небудь, для якоїсь діяльності" [7, с. 13]. Учителі-практики використовують найрізноманітніші засоби наочності – це матеріали, знаряддя, пристрої, ілюстрації, фотографії, малюнки, схеми та ін., що можна безпосередньо спостерігати, бачити й використати для здійснення діяльності.

І. Ф. Харламов вважає, що наочність – це закономірність навчання, де саме навчання виступає як засіб пізнання навколишнього світу, предметів, явищ, подій і, "отже, здійснюється успішно тоді, коли ґрунтується на безпосередньому спостереженні й вивченні цих предметів, явищ і подій" [9, с. 103]. І. В. Малафійк стверджує, що "наочність у навчанні полягає в тому, що предмети, які вивчаються, потрібно давати для спостереження учнів, вчити їх за самими предметами, а не за книгами про ці предмети. У процесі наочного навчання, коли воно відбувається на основі вивчення реального предмета, учень бачить предмет в різних аспектах, у динаміці, переміщує, змінює його положення у просторі, рухається сам і т. д. Тому навчання за участю реальних предметів вивчення не тільки багате з погляду отриманої інформації, а й багатше на почуття, емоції, на відчуття часу і простору" [6, с. 102].

Можна сказати, що засоби наочності – це засоби пізнання, які у взаємодії учня з інформацією формують у нього систему розумової діяльності за допомогою наочних образів, розвивають уміння діяти ними, активізують інтелектуальні процеси для сприйняття та обробки інформації в навчальному процесі. "Потрібно у навчанні справу поставити так, щоб не ми говорили учням, а самі предмети, щоб учні могли торкатися їх або їх заміників, розглядати, слухати" [8, с. 1–5].

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що учні молодшої школи під час навчання виходять на новий рівень пізнання світу, відкривають нові можливості й перспективи. Саме в цей віковий період провідною є навчально-пізнавальна діяльність. Учителеві важливо закріпити та зберегти інтерес до навчання, тому керівництво процесом навчання полягає в активізації навчально-пізнавальної діяльності. На нашу думку, цьому в найбільшій мірі сприяють засоби наочності, які стимулюють учнів до перетворення конкретно-практичних завдань у навчально-теоретичні. Спонукаючи учнів до навчальної діяльності за допомогою засобів навчання, педагог активізує процес засвоєння знань, формує стійкі вміння й навички та створює передумови для переходу молодшого школяра до середньої школи.

Застосування засобів наочності дає можливість учневі безпосередньо сприймати інформацію про предмет навчання, відчувати, торкатися його, створює безпосередній зв'язок навчання з досвідом та навколишнім світом.

Список використаної літератури

1. Біла книга національної освіти України / за ред. В. Г. Кременя. Київ : АПН України, 2011. 342 с.
2. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti>
3. Закон України "Про освіту". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Касицина Н. В., Юсфин. С. М. Чотири тактики педагогіки підтримки. Ефективні способи взаємодії вчителя і учня. Київ : Агентство освітнього співробітництва, 2010. 160 с.
5. Ключєва Т. Реалізація принципу наочності на уроках природознавства в початковій школі. *Наука в школі*. 2013. № 3. С. 43–44.
6. Малафійк І. В. Дидактика новітньої школи : навч. посіб. Київ : Слово, 2014. 632 с.
7. Обухова Л. П. Вікова психологія. Київ : Юрайт, 2010. 374 с.
8. Савченко О. Я. Виховання розумної особистості, яка вміє самостійно вчитися. *Початкова школа*. 2007. № 8. С. 1–5.
9. Харламов І. Ф. Педагогіка. Київ : Гардарики, 1999. 520 с.